

Trafik İş Kazalarının İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi

Abdurrahman AKMAN¹, Dr. Mesut Cemil İŞLER²

1-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, İnönü Bulv. No:42 Emek/Ankara, aakman@csgeb.gov.tr
2-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, İnönü Bulv. No:42 Emek/Ankara, mesutcemilisler@gmail.com

ÖZET— Bu makalede trafik kazalarından hangilerinin trafik iş kazası sayılıp sayılmayacağı hususları ele alınarak, bu kazalarla ilgili sorumluluklar mevzuat yönünden değerlendirilmiştir. İş sağlığı ve güvenliği mevzuatı dikkate alınarak, trafik ve trafik iş kazalarının önlenmesinde alınması gerekli tedbirler için bazı öneriler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler—Trafik, iş kazası, iş güvenliği, mevzuat

ABSTRACT—In this study, the matter of which traffic accidents shall be deemed traffic occupational accidents was handled and responsibilities for these accidents was evaluated in terms of laws. Regarded with occupational health and safety laws, some suggestion was made for the prevention of traffic accidents and traffic occupational accidents.

Index Terms—Traffic, occupational accident, occupational safety, laws

I.GİRİŞ

Dünya genelinde her yıl meydana gelen trafik kazaları nedeniyle, ortalama 1.2 milyon kişi ölmekte ve 20 ile 50 milyon arası kişi yaralanmakta ya da sakat kalmaktadır. Ülkemizde ise 2010 yılındaki 1.108.353 trafik kazasında, 4.045 kişi hayatını kaybetmiş, 211.496 kişi ise yaralanmış veya sakat kalmıştır[1]. Bütün dünyada trafik kazaları, yaralanmaya neden olan kazalar arasında birinci sırada yer almaktadır[2]. Trafik kazaları, 2008 yılında Türkiye’de 5 yaş ve üzeri ölüm nedenleri arasında 6. sırada yer almaktadır[3].

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan bir raporda (European Road Safety Programme) Avrupa Birliğinde 2005 yılında trafik kazalarından kaynaklanan ekonomik kaybın 200 Milyar Avro olduğu ve bu tutarın Avrupa Birliği Gayri Safi Milli Hasılasının yaklaşık % 2’sini oluşturduğu belirtilmiştir[4]. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Dünya Bankası ortak olarak hazırlanan trafik kazalarının önlenmesine ilişkin raporunda tüm dünyada trafik kazaları dolayısıyla oluşacak zararın 518 milyar ABD Doları olacağı, düşük ve orta gelir grubundaki ülkeler için bu rakamın 65 milyar ABD dolarını aşacağı ve bunun alınan toplam gelişme yardımının üzerinde olacağı bildirilmiştir[5].

Son yıllarda gelişmiş ülkelerde harcanan çabaların sonucunda trafik kazalarının sayısı azalmışsa da, gelişmekte olan ülkelerde hala en önemli halk sağlığı sorunları arasında yer almaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde trafik kaza sayısı ve trafik kazalarından olan yaralanma ve ölümler her geçen gün artmaktadır[6].

Ülkemizdeki sigorta şirketlerinin 2006 yılındaki kayıtlarına göre trafik kazalarındaki maddi hasar tutarı 2.778.000.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Böylesine büyük sosyal ve ekonomik kayıplara yol açan bu olgu; ülkemiz için de gün geçtikçe büyüyen ve çözüm bekleyen ulusal bir problemdir[7].

Sosyal Güvenlik Kurumu istatistiğine göre 2010 yılında ülkemizde taşıt kazalarından dolayı 2331’i erkek olmak üzere toplamda 2533 işçi iş kazasına uğramıştır. Bu kazaların %97.7 si karayolu taşıtları sebebiyle meydana gelmiştir. Taşıt kazalarının bir yıl içerisinde tüm iş kazaları içerisindeki payı ise %4 dür. Her ne kadar trafik iş kazalarının diğer tüm iş kazalarına oranı küçük gibi görünse de bu durumun kendi içerisinde önemli sosyal ve ekonomik kayıplara neden olduğu şüphesizdir[8].

II.TRAFİK KAZASI, İŞ KAZASI VE TRAFİK İŞ KAZASI

Hukuk öğretisinde kaza kavramının biri geniş, diğeri dar olmak üzere iki anlamı olduğu kabul edilir. Aniden ve istenilmeden bir zararın doğumuna neden olan sebepler bütününe geniş anlamda kaza adı verilir. Kaza kavramı burada vücut bütünlüğünün ihlali ve ölüm ile birlikte eşyaya gelen zararları da kapsar. Dar anlamda kaza ise, yalnız vücut bütünlüğünün ihlali ve ölüm hallerini içerir[9]. Türk Hukuk Lügatı’na göre kaza, bir irade sonucu olmaksızın veya umulmayan hal dolayısıyla bir kimsenin (veya bir şeyin) arızaya veya zarara uğraması olarak tanımlanmıştır[10].

Karayolları Trafik Kanununda, **trafik kazası** “Karayolu üzerinde hareket halinde olan bir veya birden fazla aracın karıştığı ölüm, yaralanma ve zararlı sonuçlanmış olan olaydır.” şeklinde tanımlanmıştır. Trafik kazaları genellikle hiç beklenmedik bir şekilde meydana gelen, can ve mal kaybına yol açan olaylar olarak görülmektedir. Trafik kazası ile ilgili yapılan diğer tamimlerde ise nerede, ne zaman ve nasıl meydana geleceği önceden bilinmeyen ve çeşitli kayıplara neden olan olaylar trafik kazası olarak ifade edilmektedir.

Genel olarak, kasıt söz konusu olmaksızın meydana gelen, beklenmedik ve sonucu arzu edilmeyen bir olay olduğu konusunda görüş birliğine varılan “kaza” kavramına rağmen “iş kazası” kavramının tanımında farklı yaklaşımlar bulunduğu, kavram üzerindeki tartışmalardan ve uzmanlar arasındaki görüş ayrılıklarından anlaşılmaktadır. Çalışma hayatında iş kazalarının, işçi, işveren sigorta kurumları ve diğer bazı kuruluşları ilgilendiren hukuksal sorunlara neden

olması ve bu arada, işçinin korunması ana kuralı, iş kazası anlamının genişlemesine neden olmuş ve tanımını güçleştirmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun çıkardığı İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Ansiklopedisi'nde "Belirli bir zarara ya da yaralanmaya neden olan beklenmeyen ve önceden planlanmayan bir olay" olarak tanımlanan "iş kazası" için, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) "önceden planlanmamış, çoğu kez kişisel yaralanmalara, makinelerin araç ve gereçlerin zarara uğramasına, üretimin bir süre durmasına yol açan bir olay" demektedir. İş kazası, Sosyal Politika ve İş Güvenliği açısından, "İşçinin iş süresince çalışma şartları, işin nitelik ve yürütümü ya da kullanılan makine, araç, gereç ve malzeme nedeniyle uğradığı iş gücünün tamamı ya da bir bölümünü yitirdiği bir olay" olarak tanımlanmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu açısından, işyerinde meydana gelen ve işçiyi zarara uğratan her türden olay iş kazasıdır[11]. Öğretide ise iş kazası, sigortalının, işverenin otoritesi altında bulunduğu bir sırada gördüğü iş veya işin gereği dolayısıyla aniden ve dıştan meydana gelen bir etkenle onu bedence ya da ruhça zarara uğratan bir olay olarak tanımlanır[12]. Yaşanan olayların iş kazası olup olmadığı konusunda yapılan değerlendirmeler ışığında, ilgili kavramın iki farklı açıdan incelenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Buna göre, iş kazasını "teknik" ve "hukuki" olarak iki ayrı başlık altında inceleyebiliriz.

A.Teknik Açıdan İş Kazası Kavramı

İş kazası kavramını teknik açıdan inceleyen araştırmacıların bir kısmı, kişilere zarar veren olayların yanı sıra işyerindeki makinelere, tesisat ve tertibata zarar veren olayları da iş kazası kapsamına almışlardır. Hatta bu gruptaki araştırmacılar, işyerinde canlı veya cansız, hiçbir şeye zarar vermeyen fakat belirli bir faaliyetin tamamlanmasına engel olan veya aksatan olayların da iş kazası olarak nitelendirilebileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu araştırmacılara göre iş kazası[13];

- Önceden planlanmamış, bilinmeyen ve kontrol altına alınmamış olan, çevresinde sakıncalar yaratabilecek olaylardır. İş güvenliği tekniği açısından olayın, çevredeki canlı veya cansızlara zarar getirmesi olasılığı söz konusudur.

- Olaylar zincirinde beklenmedik ve hatalı bir davranış ya da teknik bir arıza nedeniyle ortaya çıkan, sonucunda her zaman bir sakatlanma, ölüm ya da tahrip görülmesi bile belirli bir faaliyetin tamamlanmasını engelleyen bir olaydır.

- Kişilere ve/veya eşyaya zarar verdiği için işletmedeki faaliyetin durmasına veya kesintiye uğramasına neden olan, istenmeyen ani bir olaydır.

- Beklenmeyen bir çabuklukla bir zararı doğuran bütün sebepler kompleksidir.

İş kazası tanımını dar tutup, sadece canlılara zarar veren kazalar kapsamına alan ortak tanıma göre ise,

- Kaza, dıştan ve ani bir etkiyle meydana gelen ve kişilere zarar veren ve istenmeyen bir olaydır.

Bu araştırmacılar, cansızlara zarar veren veya bir faaliyetin durmasına veya kesintiye uğramasına neden olan olayları kaza olarak kabul edilmeyip "arıza" kapsamına almaktadırlar.

B.Hukuki Açıdan İş Kazası Kavramı

Bir olayın hukuksal açıdan iş kazası kapsamına alabilmek için, söz konusu olayın niteliği önem taşımaktadır. Bazen bir olayın iş kazası sayılıp sayılmayacağı hususunda hukukçular arasında da tartışmaların olduğu ve farklı yorumların yapıldığı görülmektedir.

Türk hukuk sistemi içerisinde iş kazası kavramsal olarak iki grupta değerlendirilmektedir. Bunlar sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazası ve bireysel iş hukuku anlamında iş kazasıdır.

B.a.Sosyal Güvenlik Hukuku Anlamında İş Kazası

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 13 üncü Maddesine göre; iş kazası, aşağıdaki hal ve durumlardan birinde meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen veya ruhen özre uğratan olaylardır:

- Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
- İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,
- Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
- Emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
- Sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere geliş gidiş sırasında.

Yukarıda belirtilen düzenlemeden de anlaşılacağı gibi buradaki iş kazası, genel kaza kavramından farklı niteliktedir. Borçlar Hukuku kapsamında tanımlanan dar anlamda kaza, vücut bütünlüğünü bozan, dışarıdan gelen ve ani nitelikli istenilmeyen bir olayı ifade ederken, Sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazası için işçinin vücuduna zarar veren olayın yasa da belirtilen haller içinde gerçekleşmiş olması iş kazası sayılması için yeterlidir[14].

Sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazası için meydana gelen kazanın yukarıda sayılan hallerden birine girmesi dışında uygun nedensellik bağı da gerekir. Nedensellik bağı, olayların normal akışına ve genel hayat tecrübelerine göre gerçekleşen türden zararlı bir sonucu meydana getirmeye elverişli ya da böyle bir sonucun gerçekleşmesini kolaylaştıran sebeple sonuç arasındaki bağı ifade eder. Diğer bir ifadeyle olayın ortaya çıkması görünüşte söz konusu diğer bir olayın meydana gelmiş olmasıyla kolaylaşmış bulunursa ilk olay, uygun sebep sonuç ölçüsüne göre, ikincisinin nedeni sayılmaktadır.

Sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazasının oluşabilmesi ve böylelikle çalışanların sigorta yardımlarına hak kazanabilmeleri öncelikle kaza ile meydana gelen zarar arasında uygun nedensellik bağı olmasını gerektirir. Yani işçinin uğramış olduğu zarar karşı karşıya kaldığı kazanın uygun bir sonucu olmalıdır. Nitekim özel arabasıyla görev yerine gitmeden önce, ailesiyle vedalaşmaya giderken geçirilen trafik kazası yasa da sayılan hallerden hiçbirine dahil edilemediğinden ve kazalanan işçi olay anında

işverenin otoritesi altında olmadığından ve işverenin gözetim borcuna aykırı bir davranışı da görülmediğinden, Yargıtay'ca iş kazası sayılmamıştır.

B.b.Bireysel İş Hukuku Anlamında İş Kazası

Trafik iş kazaları bireysel hukuk kapsamında değerlendirildiğinde, işverenin işçiye karşı tazminat sorumluluğunu doğabilmektedir.

Bireysel iş hukuku anlamındaki iş kazasının yasal temeli, İş Kanununun 77 nci ve Borçlar Kanununun 332 nci maddelerinde yer alır.

Anılan düzenlemelerde işverene yüklenen ödevlerin gerektirdiği gibi yerine getirilmemesinden kaynaklanan kaza, bireysel iş hukuku anlamında iş kazasını oluşturur ve işverenin işçiye karşı sorumluluğunu doğurur. Bu nitelikteki kazalar sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazalarına oranla daha dar kapsamlıdır. Bu sebeple bireysel iş hukuku anlamındaki her iş kazası 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında iş kazası sayılır. Buna karşılık Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13 üncü maddesi hükmünde belirtilen hallerde gerçekleşen kazaların tümünü içermesi nedeniyle daha geniş kapsamlı olan sosyal güvenlik hukuku anlamındaki her iş kazası, aynı zamanda bireysel iş hukuku anlamında iş kazası olarak nitelendirilemez[9].

İş kazası sebebiyle bir işverenin işçiye karşı sorumluluğunun doğabilmesi için, çalışanın uğradığı zararın ortaya çıkan kazanın uygun bir sonucu olması gerekir. Bireysel iş hukukunda işverenin sorumlu tutulmasını sağlayan kazanın işverenin işiyle olan ilgisidir. Buna göre iş kazası sonucu ortaya çıkan zararın işverenin yürüttüğü işle uygun nedensellik bağı içinde bulunması halinde işveren işçinin uğradığı zararı karşılamak zorundadır[15]. Aksi halde işveren sorumlu tutulamaz. Örneğin işyerinde başına bir cismin düşmesi ile yaralanarak hastaneye kaldırılan sigortalının, tedavi sonrasında taburcu olarak evine gittiği sırada trafik kazasında ölmesinden, işyerindeki kaza ile nihai zarar(ölüm) arasında uygun **nedensellik bağı bulunmaması sebebiyle** işveren sorumlu tutulamaz. Benzer şekilde üçüncü kişinin ya da işçinin ağır kusurundan kaynaklanan olaylarda da nedensellik bağı kesileceğinden dolayı işveren sorumlu tutulamaz[16].

İşveren tarafından başka bir ile gitmesi için görevlendirilen **işçinin kendi seçtiği araçla kaza yapması** Yargıtay'ca sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazası olarak kabul edilmekle birlikte bireysel iş hukuku yönünden iş kazası olarak değerlendirilmemiş dolayısıyla işveren sorumlu tutulmamıştır[17].

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 11 inci maddesinde işyeri "işyerinde üretilen mal veya verilen hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden veya meslek eğitimi yerleri, avlu ve büro gibi diğer eklentiler ile araçlar da **işyerinden sayılır**" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu sebeple **işveren tarafından sağlanan taşıtla görevlendirilen işçinin trafik kazası** nedeniyle zarar görmesi aynı Kanununun 13/a maddesine göre iş kazası olarak değerlendirilecektir. Aynı olay bireysel iş

hukuku yönünden incelendiğinde ise İş Kanununun 77 inci ve Borçlar Kanununun 332 inci maddeleri gereği **işveren ilke olarak sorumlu olup, varsa ölen veya zarar görenin kusuru oranında sorumluluktan kurtulur**. Nitekim Yargıtay tarafından bu hususlar şu şekilde hüküm altına alınmıştır[18]: "İşverenin, insan yaşamının kutsallığı çerçevesinde sigortalının sağlıklı ve güvenli bir ortamda iş görmesini sağlamakla yükümlü bulunduğu yönü tartışmasızdır ve Yasalarda, tüzüklerde ve yönetmeliklerde açıkça gösterilmemiş bulursa dahi, işverenin, işçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin gerekli önlemleri almakla yükümlü bulunduğu yönü, İş Kanununun 77 nci maddesinin açık buyruğudur."

"İş Kanununun 77 nci maddesine göre işveren, salt mevzuatta ön görülen önlemleri değil, kutsallaştırılması gereken insan yaşamına saygı çerçevesinde günümüz bilim ve teknolojisinin öngördüğü önlemleri dahi almakla yükümlüdür."

Yargıtay **İşveren tarafından kiralanan araçta meydana gelen kazayı da**, kiralanan aracı o işverenin emir ve talimatı altında sayarak yukarıdaki karar doğrultusunda değerlendirmiştir. Yargıtay bir başka olayda işverenin işçileri işe geli ve gidişlerini sağlamak amacıyla kiraladığı aracın kaza yapması sonucu kiralanan servis şoförünün işverenin işçisi olmamasına rağmen kazaya uğrayan işçiler için işvereni sorumlu tutmuştur.

Başka bir olayda trafik iş kazası sonucu ölen işçinin, olay günü yönetimindeki araçla göreve giderken kaza yapması durumunda, **eski ve bakımsız araç ile kazalıyı göreve göndermesi** nedeniyle yerel mahkemeye kusurlu bulunmayan işveren, Yargıtay tarafından kusurlu bulunmuştur. Benzer şekilde tarafından düzenli bakımı yapılmayan 15 yıllık araçla işçisini göreve gönderen işverenin İş Kanunu'nun kendisine yüklediği yükümlülüklerin tamamını yerine getirdiğinden söz edilemeyeceği açıktır.

Görüldüğü üzere Yargıtay uygulamalarında iş kazası tespiti yapılan trafik kazalarında **işverenin sorumluluğu kusura dayanmayan kusursuz sorumluluk olarak kabul edilmekte ve oldukça geniş bir şekilde yorumlanmaktadır**. Bununla beraber illiyet bağının kesilmesi durumlarında ise (üçüncü kişinin, kazalının ağır kusurları ya da mücbir sebep) işverenin sorumlu tutulamayacağı açıkça ortaya konmaktadır.

III.İŞVERENLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Trafik kazası şeklinde sonuçlanmış iş kazalarında işverenin yükümlülüğü temel olarak İş Kanununun 77 nci ve Borçlar Kanununun 332 nci maddesinden kaynaklanmaktadır. Buradaki yükümlülük "özen ve gözetim ödevinin" objektif olarak yerine getirilmemesi şeklinde oluşmaktadır. İşverenin meydana gelen bir trafik kazasında ki kusuru, genel olarak işverence sağlanan araçtan, aracı kullanan ya da yolcu olarak bulunan işçiye verilmesi gereken eğitimde dahil olmak üzere işçinin çalıştırılma şartlarından ve varsa işyeri sahası içerisinde bulunan yoldan(tesisten) kaynaklanabilir.

A.Teknik Arıza

Teknik arızadan dolayı, motorlu aracın işletilmesine doğrudan veya dolaylı olarak katılan işletenlerin ve taşımacıların sorumluluğu Karayolları Trafik Kanunu, Karayolları Taşımacılık Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nda yer almıştır. Bahsi edilen bu kanunlarda teknik arıza nedeniyle sorumluluktan kurtuluş olanağı tanınmamıştır.

Teknik arıza, araçtaki bozukluğu anlatan bir kavramdır. Rot çıkması, fren boşalması, lastik patlaması, bijon kesmesi, direksiyon kilitlenmesi gibi teknik arızalar, genellikle motorlu araçların düzenli olarak (periyodik) bakım ve onarımının saksaklanması veya gereği gibi yapılmaması, aşırı yüklenmesi, erken yıpratılması, hor kullanılması, kullanım süresi dolmasına karşın yük ve yolcu taşıma işlerinde kullanımının sürdürülmesi gibi işletme kusurlarından ve az da olsa tasarım, üretim, montaj aşamasındaki yapım (imalât) hatalarından kaynaklanmakta; bu yüzden tehlike sorumluluğu olarak nitelenmesine karşın "kusur" ögesi ağır basmaktadır.

Genellikle teknik arızaları önlemek olanaklıdır. Önlenemiyorsa, o işletmede bir yönetim boşluğu, eksiklik, düzensizlik, bozukluk, özensizlik var demektir. Teknik arızaları "umulmayan hal" olarak nitelemek de yanlıştır. İşleten, düzenli olarak her türlü bakım ve onarımı yaptırdığını kanıtlamış olsa dahi, imalat ve amortisman kusurları kazalara neden olabilmektedir.

İş Kanunu ve ilgili mevzuatta araçlar iş ekipmanından sayılmaktadır. 4857 sayılı İş Kanuna göre çıkarılan İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği'nin işverenin genel yükümlülüklerini düzenleyen 5 inci maddesi işverenlerin, işyerinde kullanılacak iş ekipmanının yapılacak işe uygun olması ve bu ekipmanın işçilerin sağlık ve güvenliğine zarar vermemesi için gerekli tüm tedbirleri almasını gerektirmektedir. Öte yandan aynı yönetmelikte işverence, arızaya sebep olabilecek etkilere maruz kalarak tehlike yaratabilecek iş ekipmanının uzman kişilerce periyodik kontrollerini ve gerektiğinde testlerinin yapılması da düzenlemektedir.

Yukarıda detaylı olarak açıklanan düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere teknik arıza nedeniyle meydana gelen trafik iş kazasında teknik arıza olarak adlandırılan çoğu bozukluklar, beklenmeyen ve önceden tahmin edilemeyen durumlar değil, araçtaki bakımsızlıktan kaynaklanan işveren kusurları sayılmaktadır.

B.İş Güvenliği Eğitimi

İşverenin yükümlülüğü yalnızca teknik arızaların oluşmasını önlemek değil aynı zamanda işçi üzerinde gözetim ve denetim ödevi bulunduğundan, etkin bir denetleme mekanizması kurmalı ve bu yolla işçinin İş Sağlığı ve Güvenliği kurallarına uymasını sağlamalıdır. Bu anlamda işverenler, çalışanları, yasal hak ve sorumlulukları konusunda bilgilendirmek, onların karşı karşıya buldukları mesleki riskler ve bunlarla ilgili alınması gerekli tedbirler konusunda işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği eğitim programlarını hazırlamak, eğitimlerin düzenlenmesini, çalışanların bu programlara katılmasını

sağlamakla sorumludurlar. Başka bir ifadeyle işverenler sürücülere bir trafik kazası oluşmaması için eğitim vermek, riskler konusunda bilinçlendirme yapmakla yükümlüdürler. Bu konu 4857 sayılı İş Kanununun 77 nci maddesinde ve bu maddeye istinaden çıkarılan Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4 üncü ve 8 inci maddelerinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere işverenler işçilere trafik kazalarının önlenmesi için işçilerin yol ve hava koşullarına, hız kurallarına uymasını, yük durumunu dikkate almasını, iniş çıkışlarda vites küçültme gibi önlemlere başvurmasını de içine alacak şekilde iş sağlığı ve güvenliği eğitimi vermekle yükümlüdür. İşverenlerin verecekleri eğitimle işçilerde iş sağlığı ve güvenliği bilinci oluşturacak uygun davranış kazandırmamaları işveren kusuru olarak değerlendirilmektedir.

C.Yol ve Tesis Güvenliği

İşverenlerin işyeri sahası içerisinde araçların güvenli bir şekilde hareket etmelerine imkân tanıyan yol ve tesisat oluşturulması da olası trafik iş kazalarını önlemesi açısından önemlidir. İşverenler işyeri sahası içerisinde trafik kazalarına sebebiyet verecek şekilde bulunan yol bozuklukları, yarıkları ve çukurlarını gidermeli güvenli bir yol sağlamalıdır. 4857 sayılı İş Kanunu'na göre çıkarılan İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmelikte "...yayaların kullandığı ve/veya araçlarla malzeme taşımada kullanılan yollar, kullanıcı sayısına ve işyerinde yapılan işin özelliğine uygun boyutlarda olacaktır. Malzeme taşınan yollarda yayalar için yeterli güvenlik mesafesi bırakılacaktır." denilmektedir. Öte yandan yine 4857 sayılı İş Kanunu'na göre çıkarılan Güvenlik ve Sağlık İşaretleri Yönetmeliği EK-V 2 nci maddesinde belirtilen trafik yollarının işaretlenmesi de ayrı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

D.Çalışma Süreleri

İşveren yükümlülüklerinden bir diğeri ise işçilerin çalıştırılma koşullarından kaynaklanmakta olup bunlardan konumuzla ilgili olanı çalışma saatleridir. Kazalara sebebiyet veren unsurlar değişik olmakla birlikte, yorgunluk çoğunlukla ön planda yer almaktadır. Yorgunluk, hissedildiği andan itibaren sürücünün kavrama ve reaksiyon yeteneklerini önemli ölçüde azaltarak kazalara sebebiyet vermektedir.

Karayolları Trafik Yönetmeliği'nde ticari amaçla yük taşımacılığı yapan ve azami ağırlığı 3.5 tonu geçen araçların şoförleri ile ticari amaçla yolcu taşımacılığı yapan ve taşıma kapasitesi şoförü dahil 9 kişiyi geçen araçların şoförlerinin 24 saatlik herhangi bir süre içinde; toplam olarak 9 saatten ve devamlı olarak 4.5 saatten fazla araç sürmelerini yasaklanmıştır. Anılan yönetmelikte "...bu şoförlerin 4.5 saatlik araç kullanma süresi sonunda, eğer istirahata çekilmiyor ise en az 45 dakika mola almaları mecburidir. Bu molalar sürekli 4.5 saatlik araç kullanma süreleri içerisinde en az 15 dakikalık molalar şeklinde de kullanılabilir." denilmektedir.

İşçilerin çalışma sürelerini düzenleyen İş Kanunu'nun 63 üncü maddesinde ise çalışmaların günde 11 saati

aşamayacağı düzenlenmiştir. Gece çalışmalarını düzenleyen aynı kanunun 69 uncu maddesinde de “işçilerin gece çalışmaları 7.5 saati geçemez” denilmektedir.

Yukarıdaki düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere işverenlerin araç kullanan işçilerin iş planlarını düzenlerken çalışma sürelerini dikkate almamaları veya yüklerin vaktinde yerine ulaştırılması amacıyla işçiler üzerinde baskı oluşturmaları neticesinde çalışma sürelerini ihlal etmeleri işveren kusuru olarak değerlendirilebilir.

IV.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre ülkemizde trafik iş kazalarının sayısı 2007 yılında 2930, 2008 yılında 2515, 2009 yılında 2661 ve 2010 yılında 2533 olarak gerçekleşmiştir. Bu yıllarda trafik kazaları dolayısıyla yaşanan iş kazaları toplam iş kazalarının %3.5-4'ünü oluşturmakta olup bu durum önemli sosyal ve ekonomik sorunlara neden olmaktadır.

İşverenler, trafik iş kazalarını azaltmak amacıyla gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksanziz bulundurmak ve etkin bir denetim ve gözetim mekanizması kurmakla yükümlü olduklarından dolayı olası trafik iş kazalarında kusursuz sorumlu tutulacaklardır. İşverenlerin bu sorumluluğu ancak işçinin veya üçüncü kişinin kusuru ile mücbir sebep varlığında bozulabilir.

Trafik iş kazalarının önlenmesi için işverenlerin, işçiler tarafından kullanılan araçları muntazaman ve periyodik olarak gözden geçirmeleri, bu araçları bakımlı halde bulundurmaları suretiyle teknik arızalara sebebiyet vermemeleri, işçilere karşı karşıya buldukları riskler, bunlarla ilgili alınması gereken tedbirleri de içine alan, davranış farklılığı oluşturacak şekilde iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri vermeleri, varsa işyeri sahası içerisinde bulunan trafiğin olduğu yollarda gerekli önlemleri almaları ve işçilerin yasal çalışma sürelerine özen göstermeleri gerekmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayınlanan istatistiklerin trafik iş kazalarının analizini de yapmaya imkan verecek şekilde ayrıntılandırılması trafik iş kazaları ile araştırmalara katkı sağlayacaktır.

Trafik kazalarının önlenmesi konularında yapılan çalışmalarda genelde altyapı, taşıtlar, sürücü bilinci, mevzuat ve denetim boyutunda incelenmekte olup iş sağlığı ve güvenliği boyutunda da ele alınarak trafik iş kazalarının azaltılmasına katkı sağlanmalıdır.

V.KAYNAKLAR

1. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü, Trafik Kazaları Özeti Raporu, 2010.
2. Temel F. ve Özcebe H., Türkiye'de Karayollarında Trafik Kazaları, Sürekli Tıp Eğitim Dergisi, 15 (11), 192-198, 2006.
3. Türkiye İstatistik Kurumu, Ölüm İstatistikleri, 2008.
4. T.C Sayıştay Başkanlığı, Performans Denetim Raporu, Trafik Kazalarını Önleme Faaliyetleri, 2008.
5. World Health Organization, World Report on Road Traffic Injury Prevention-WHO 2004.
6. World Health Organization, The World Report on Traffic Injury Prevention, of The Fundamentals, Chapter One, Geneva, 2004.
7. Sayıştay Başkanlığı, Trafik Kazalarını Önleme Faaliyetleri Performans Denetim Raporu, 2008.
8. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), İstatistik Raporu, 2010.
9. Akın L., İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat, Yetkin Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2001.
10. Türk Hukuk Lügati, Türk Hukuk Kurumu Yayını, Ankara, 1991.
11. Tunçoğlu K., Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, Beta Yayınevi, 4. Baskı, İstanbul, 1988.
12. Şakar M., Sosyal Sigortalar Uygulaması, Beta Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 1996.
13. Müngen U., İş Güvenliği Ders notu, İTÜ İnşaat Fakültesi 2008.
14. Yüksel O. ve Çalış G., İş Kazalarının Hukuksal Yönü, İş Sağlığı ve Güvenliği Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Ankara, 2007.
15. Akın L. ve Şardan H.S., Çimento Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği, ÇEİS Yayını, Ankara, 2011.
16. TC. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, 12.02.2007, 2006-19242/2007-1779.
17. TC. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 26.04.1977, E.1976/6231-K.1977/3150.
18. TC. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 09.05.1984, 2431/2554 ve 17.04.1984, 2029/2140.